

Tyto cesty, jakož i všechny jeho cesty po Slezsku a severním Slovensku ho inspirovaly k cyklu *Musica*, který se stal epopéjí českého, moravského a slovenského lidového života. K jeho nejznámějším kresbám a studiím patří např. *Oldřich a Božena*, *Soumrak*, *V. Čudová*, *J. Postava*, *Liptovský gazda*, *M. Kurincová*, *J. Dvořáková*, ilustrace k *Rukopisu královédvorskému*, mezi nejznámější obrazy pak např. *Políbení*, *Při měsíčku*, *Uvítání hosta na zámku*, *Při čtení*, *Josefina*, *V létě*, *Vesnický kostelík*, *Pod chalupou*, *Labská krajina*, *Řípský kraj*, jakož i 12 medailonů kalendářní desky Staroměstského orloje.

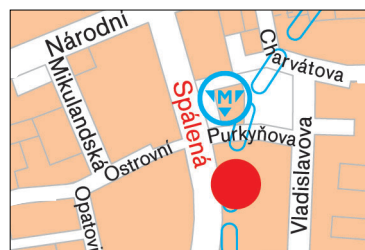
Josef Mánes zemřel v Praze 9. prosince 1871.

JOSEF MÁNES

Český malíř a ilustrátor.

Narodil se 12. května 1820 v Praze. Na pražské Akademii výtvarných umění studoval v letech 1835-1844, další dva roky pak (1844-1846) pokračoval v Mnichově. Po celý život rád cestoval. Ve 40. letech do Solné komory a do Drážďan, do Polska a do Slezska, koncem 40. let pobýval na Hané. V 50. letech cestoval po Moravě, Slovensku a Slezsku a příležitostně (jakož i v 60. letech) jezdil do Vídně, Drážďan a Mnichova. Roku 1867 se zúčastnil pouti do Ruska. Ještě roku 1870, ač již nemocen, podnikl cestu do Itálie.

Krajinomalbě se učil již před vstupem na *Akademii výtvarných umění* u svého otce Antonína Mánesa (1784-1843), na *Akademii* mu byl učitelem i František Tkadlík (1786 až 1840), u něhož, jakož i u svého strýce Václava Mánesa (1793 nebo 1796 až 1858), se učil figurální malbě. Od Františka Tkadlíka získal obdiv k antice a lásku k přírodě v duchu velkého stylu a klasické uměřenosti italské renesance, k čemuž však plně dospěl až v pozdějších letech. Jeho rané obrazy jsou ještě pod vlivem romantismu. Např. smutek z lhostejnosti provázející úmrtí Františka Tkadlíka i milovaného otce Antonína Mánesa jej inspiroval k namalování symbolicky pojatých alegorií *Hrobník* a *Smrt Lukáše Leydenského*, v Mnichově vystavil obraz *Setkání Petrarky s Laurou*. Při pobytu v Mnichově se pod vlivem národního probuzení německého národně uvědomil i on sám jako Čech. Po návratu do Prahy pomýšlel na sepsání dějin českého malířství a na namalování obrazu z českých dějin. Na cestách po Slezsku a Polsku maloval především typy městských a venkovských lidí. V dobách vzepětí českého společenského, politického a kulturního nadšení se účastnil českého veřejného života v různých spolcích (v roce 1848 se stal členem nově založeného výtvarného odboru *Slovanské lípy* a právě ustavené *Jednoty výtvarných umělců*, v 60. letech se podílel na činnosti *Umělecké besedy* svou prací na praporech pro pražský *Sokol*, zpěvácké spolky *Hlahol*, *Ratibor* v Hořicích, *Záboj* v Pelhřimově a v Rokycanech, čtenářský spolek *Rastislav* v Blansku a prapor *Jednoty Říp* v Roudnici, jakož i prapor *Spolku strojníků*, roku 1866 byla odhalena jeho kalendářní deska *Staroměstského orloje*).

Kraje a typy lidí studoval i při svých pobytech na Hané. Tyto cesty, jakož i všechny jeho cesty po Slezsku a severním Slovensku ho inspirovaly k cyklu *Musica*, který se stal epopéjí českého, moravského a slovenského lidového života. K jeho nejznámějším kresbám a studiím patří např. *Oldřich a Božena*, *Soumrak*, *V. Čudová*, *J. Postava*, *Liptovský gazda*, *M. Kurincová*, *J. Dvořáková*, ilustrace k *Rukopisu královédvorskému*, mezi nejznámější obrazy pak např. *Políbení*, *Při měsíčku*, *Uvítání hosta na zámku*, *Při čtení*, *Josefina*, *V létě*, *Vesnický kostelík*, *Pod chalupou*, *Labská krajina*, *Řipský kraj*, jakož i 12 medailonů kalendářní desky Staroměstského orloje.

Josef Mánes zemřel v Praze 9. prosince 1871.

JOHANNES MARCUS MARCI

Český pozdně renesanční filosof a přírodovědec.

Narodil se 13. června 1595 v Lanškrouně. Mládí prožil v Litomyšli. Filozofii a teologii studoval na univerzitě v Olomouci. V letech 1618-1625 vystudoval na pražské univerzitě medicínu. Posléze se stal na pražské univerzitě profesorem a po několika letech i osobním lékařem císaře Ferdinanda III. Byl představitelem protijezuitského opozičního proudu uvnitř protireformačního katolicismu. Ve sporu o ovládnutí univerzity stál po léta na straně arcibiskupa, posléze kardinála Harracha. Teprve po roce 1654, kdy jezuitský vliv na univerzitě převládl, pomalu rezignoval. Roku 1662 se stal rektorem a v roce své smrti (1667) se i sám stal jezuitou.

Ve filozofii spojoval peripatetismus s novoplatonismem a Aristotelovu filozofii se snažil oprostit od scholastických interpretací. Platonské ideje chápal podobně jako Paracelsus jako tvůrčí plastické síly vlastní přírodě. Ve fyzice se již před Ch. Huygensem zabýval otázkou pružných koulí, využitím kyvadla k měření času a již před I. Newtonem lomem a rozkladem světla při průchodu hranolem a štěrbínou. Zabýval se i zaváděním souřadnic. V psychologii dospíval k materialistickým postřehům o fyziologickém základu psychické činnosti a předjal i některá hlediska asociační psychologie 19. století.

Jan Marek Marci z Kronlandu zemřel 10. dubna 1667 v Praze.

BOHUSLAV MARTINŮ

Český hudební skladatel, žijící většinu svého života v cizině, český skladatel mezinárodního významu.

Narodil se 8. prosince 1890 v Poličce v okrese Svitavy. Syn ševce a povězného, prožil své dětství ve věži poličského chrámu sv. Jakuba.

Svou ranou cestu k hudbě si dosti protřpěl. V letech 1906-1910 studoval nepříliš úspěšně na pražské konzervatoři houslovou hru, která se mu po nedokončených studiích přesto stala prostředkem obživy - byl v Poličce po několik let učitelem houslí. Jako houslista pak v roce 1914 krátkodobě vypomáhal v *České filharmonii*. Do armády ze zdravotních důvodů nemusel. Po delší době začal Bohuslav Martinů skládat. Když byla těsně po 1. světové válce v Praze provedena jeho první rozsáhlejší skladba - kantáta *Česká rapsodie*, opět vypomáhal jako houslista, tentokrát v orchestru *Národního divadla*.

Trvalé místo získal teprve ve svých třiceti letech - stal se houslistou *České filharmonie*. Jeho další hudební studium, studium skladby u Josefa Suka, opět netrvalo dlouho (1922-1923). Teprve jeho soukromé studium u Alberta Roussela v Paříži, kam v roce 1923 odjel na stipendium, ho naplnilo uspokojením. V Paříži pak žil s přestávkami až do roku 1940. Skladba *Half-time*, kterou složil v roce 1924 v Poličce, znamená začátek jeho intenzivní skladatelské práce. Po ní následovaly tak významné skladby, jako byly 1. klavírní koncert (1925), orchestrální skladba *La Bagarre* (1926), violoncellový koncert (1930), 2. klavírní koncert, *Concerto grosso* (1937) nebo *Dvojkonzert pro dva smyčcové orchestry, klavír a tympány* (1938). Lidovou písní a vzpomínkami na domov se nechal inspirovat v pásmu her, pohádek a říkadel *Špalíček* (1031-1932).

Psal i opery (*Hry o Marii*, 1935; *Veselohra na mostě*, 1937; *Julietta*, 1938), kantáty (*Kytice*, 1937; *Polní mše*, 1939). Po celý život se věnoval i tvorbě komorní (např. sedm smyčcových kvartetů, 1920-1921, 1925, 1929, 1937, 1938, 1946, 1947).

Své rodné město a vůbec Československo navštívil naposledy v roce 1938. Po obsazení Francie Němci odjel se svou ženou Charlottou přes Lisabon do USA. Tam strávil nejen léta válečná, ale i několik let poválečných. V této době složil šest symfonií (1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1953).

Od roku 1953 žil střídavě hlavně ve Francii, v Itálii a ve Švýcarsku. V té době vznikly např. oratorium *Gilgamesh* (1954-1956), kantáty *Otvírání studánek* (1955), *Dým bram-*

borové natě (1956), 4. klavírní koncert *Inkantace* (1956), opera *Řecké pašije* (1956-1959), 5. klavírní koncert *Fantasia concertante* (1957), smíšený sbor *Romance z pampelišek* (1957), opera *Ariadna* (1958), kantáta *Mikeš z hor* (1959) aj.

V posledních letech svého života velice toužil po domově, ale po komunistickém převratu se k cestě do Československa již nikdy neodhodlal.

Bohuslav Martinů zemřel ve švýcarském Liestalu 28. srpna 1959. Do rodné Poličky byly jeho ostatky převezeny až o 28 let později.

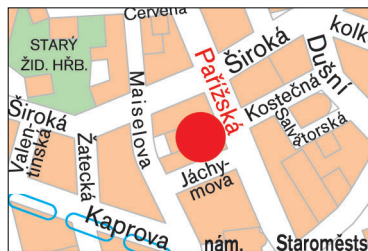
OTAKAR MAŘÁK

Český významný operní pěvec prvních čtyř desetiletí 20. století, jehož kariéra je spjata především s pražským Uplatnil se však i v cizině.

Narodil se 5. ledna 1872 v uherské Ostřihomi. Měl dva sourozence (bratr Jan Mařák se stal koncertním mistrem v *Národním divadle*, sestra Jiřina Mařáková harfenistkou). Jejich strýcem byl český malíř Julius Mařák (1832-1889). I Otakar Mařák byl výtvarně nadaný. Studoval tedy na *Umělecko-průmyslové škole*, pak na *Akademii výtvarných umění* (1893-1898). Avšak ještě za výtvarných studií mu bylo doporučeno, aby se věnoval zpěvu, který potom od roku 1896 studoval v pěvecké škole bývalé operní pěvkyně pražského *Národního divadla* Olgy Paršové-Zikešové (1853-1941).

Již v roce 1899 hostoval Otakar Mařák v *Národním divadle* v Brně (rolí Fausta v Gounodově opeře *Faust a Markétka*) a v témže roce i v Národním divadle v Praze (v Mozartově *Kouzelné flétně* zpíval Tamina). Řádným členem opery *Národního divadla* v Praze byl v letech 1899-1901, v roce 1902-1903 byl členem dvorní opery ve Vídni a v letech 1903-1907 opět členem opery pražského Národního divadla. V letech 1908-1918 působil především v zahraničí (*Covent Garden*, *Komická opera* v Berlíně, *Městská opera* v Hamburku). Zároveň však v letech 1909-1934 vystupoval jako stálý host *Národního divadla* v Praze. Poslední jeho rolí byla postava Alfréda Germonta ve Verdiho opeře *La Traviata*.

Jako typický lyrický tenor se uplatnil především v lyrických a kantabilních operách romantických (Donizetti, Rossini, Verdi, Puccini, Auber, Thomas, Gounod, Bizet, Massenet, Čajkovskij). Výrazné role vytvořil i ve všech operách Smetanových (Vítek v *Daliborovi*, Lukáš v *Hubičce*, Vít v *Tajemství*, Jeník v *Prodané nevěstě*, Junoš v *Braniborech v Čechách*, Štáhlav v *Libuši*, Jarek v *Čertově stěně*, Ladislav Podhájský ve *Dvou vdovách*). Svěžest a sílu hlasu si Otakar Mařák uchoval až do konce svého působení v pražském Národním divadle. Během 35 let tam vystoupil téměř 1500 krát, přičemž nejčastěji zpíval Jeníka v *Prodané nevěstě* a dona José v Bizetově *Carmen*.

Po první světové válce přijal americké občanství. V USA působil po skončení své pěvecké kariéry v letech 1934-1937 jako pedagog. Byl však roku 1937 raněn mrtvicí a zpět do Prahy se dostal jen díky pomoci krajanů.

Otakar Mařák zemřel v Praze 2. července 1939.

JOSEF MAŘATKA

Český sochař.

Narodil se 21. května 1874 v Praze. V letech 1889-1892 studoval na pražské *Umělecko-průmyslové škole*, kde byl jeho učitelem sochař Celestýn Klouček (1855-1935). Poté ve studiu pokračoval na pražské *Akademii výtvarných umění* (1896-1899) jako žák sochaře Josefa Václava Myslbeka (1848-1922).

V roce 1900 odešel Josef Mařatka do Paříže, kde do roku 1904 pracoval v ateliéru významného francouzského sochaře Augusta Rodina (1840-1917). Uspořádání Rodinovy výstavy v Praze v roce 1902 a jeho osobní účast na ní byly Mařatkovou zásluhou. Vývoj, kterým Josef Mařatka prošel do své třicítky, je nutně poznamenán napětím mezi vlivem učitele Myslbeka a vlivem učitele Rodina. Napětím mezi vlivem myslbekovské klasické idealizace a vlivem rodinovského dramatického subjektivismu. Mařatkova mladá tvorba je takto pro začátek

20. století příznačná. Ve snaze odpoutat se od učitelského vlivu Myslbekova přešel Josef Mařatka k tzv. žánrovému realismu (*Ledaři*, 1900; *Pařížský zedník*, 1900).

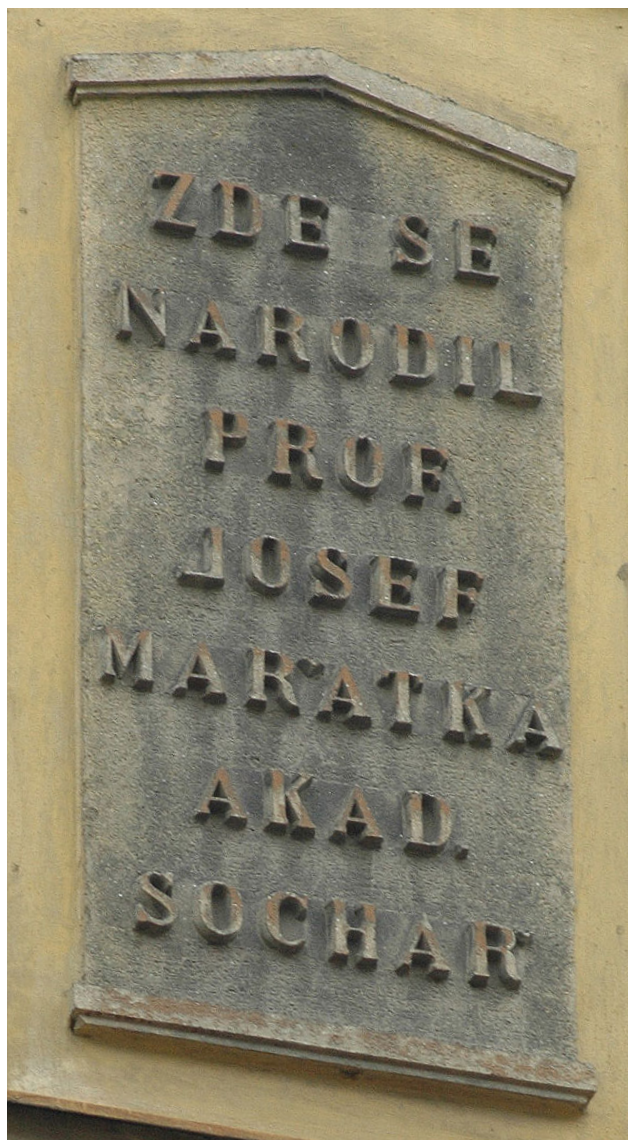
V době svého francouzského pobytu u A. Rodina se zcela uvolnil a dal průchod svému smyslu pro plasticky modelovaný tvar. Čerpal tehdy z tradiční české inklinace k věcnosti, jakož i z barokní smyslovosti, citlivě zejména ke světelným hodnotám. Přestože se Josef Mařatka podle všeho snažil vlivu svého učitele nepodlehnout, lze v jeho tehdejší tvorbě určitou impresionistickou orientaci rozpoznat, zvláště pak v dílech inspirujících se ženskou postavou v pohybu (*Španělská tanečnice Carmen*, 1902; *Žena svlékající si šaty*, 1902), jakož i v různých drobných plastikách, mezi něž patří i např. jeho studie lidských končetin (*Ruce*, *Nohy*).

Do Paříže se v roce 1909 ještě jednou nakrátko vrátil. Tehdy pro Prahu zprostředkoval další významnou výstavu, výstavu Rodinova žáka, francouzského sochaře Antoina Bourdella (1861-1929).

Nicméně po roce 1909 se Josef Mařatka začal vracet k sevřenější a pevnější formě, což se později, po válce a v další době, stále více projevovalo návratem k formě klasické (např. *Intelligence*, 1910; portrét Antonína Slavíčka, 1910; sochy pro pražskou *Novou*

radníci, 1911-1912; *Pomník vítězným synům* v Praze, 1929-1932). Zdařilých portrétů slavných osobností, jakož i pomníků či monumentálních plastik vytvořil více (např. portréty Antonína Dvořáka, Hany Kvapilové, alegorie *Stavebnictví*, *Obilnictví*, monumentální plastiku *Hudba pro Obecní dům* v Praze, pomník letci M. Santosu Dumontovi). Důležitou součástí Mařatkovy tvorby jsou i jeho kresby. V roce 1920 byl Josef Mařatka jmenován profesorem *Umělecko-průmyslové školy* v Praze. Téhož roku se stal i členem *Société de Beaux Arts* v Paříži.

Zemřel 20. dubna 1937 v Praze.

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

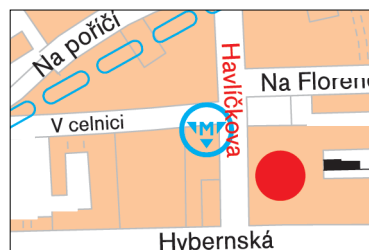
Sociolog, český politik, první prezident ČSR.

Narodil se 7. března 1850 v Hodoníně. Po absolvování dvoutřídní reálky v Hustopečích krátce pracoval v zámečnické dílně ve Vídni a učil se kovářem v Čejči. V letech 1865 až 1872 absolvoval gymnázium. Na filozofické fakultě ve Vídni studoval klasickou filologii, filozofii, estetiku, psychologii (1876 doktorát filozofie). Na dalším studiu v Lipsku (1876-1877) se seznámil se svou pozdější ženou Američankou Charlottou Garrigue (sňatek r. 1878; Masaryk ke svému příjmení přijal i její). Po návratu do Vídně učil krátce na gymnáziu, přednášel na univerzitě a živil se soukromým vyučováním.

R. 1882 se stal mimořádným profesorem filozofie na nově vznikající české univerzitě, r. 1883 v Praze založil vědecký časopis *Athenaeum*, v němž dal r. 1886 spolu s filologem Janem Gebauerem podnět k přezkoumání tzv. *Rukopisů královédvorského a zelenohorského*. K jejich kritice, označující Rukopisy za podvrhy, se z hlediska svých oborů připojili další vědci (historik J. Goll, estetik O. Hostinský, klasický filolog J. Král, germanista A. V. Kraus, slavista a folklorista J. Polívka, matematik A. Seydler, literární historik J. Vlček). Proti nim stáli zastánci pravosti *Rukopisů* (F. Bačkovský, J. M. Černý, J. Grégr, M. Hattala, J. Jireček, J. Kalousek, J. Ošťádal, A. Patera, J. L. Píč, V. Piskáček, F. X. Prusík, O. V. Seykora, F. Tadra, V. V. Tomek, A. Truhlář, F. Zákrevs). Problém přerostl v politický konflikt, v němž bylo kritikům *Rukopisů* do konce století nakonec přece jen dáno za pravdu, i když byli z počátku označováni za zrádce národa.

R. 1891 byl T.G.M. za mladočechy zvolen poslancem říšské rady a r. 1892 poslancem zemského sněmu. R. 1893 se pro rozpory s vedením strany poslanectví vzdal a věnoval se hlavně odborné činnosti (1897 se stal řádným univerzitním profesorem). V souvislosti s polenským procesem proti L. Hilsnerovi, obviněnému z rituální vraždy, se r. 1899 postavil proti vlně antisemitismu, kterou proces vyvolal. Za podpory sociálních demokratů byl r. 1907 opět zvolen poslancem. Na počátku 1. světové války odešel do emigrace, kde vytrvale usiloval o obnovení samostatného českého státu.

Po válce se stal prvním československým prezidentem, kterým zůstal i po dalších trojích prezidentských volbách (1920, 1927, 1934). Koncem roku 1935 ze zdravotních důvodů abdikoval a dožil svůj život na zámku v Lánech.

Své nejdůležitější práce o svém pojetí českých dějin (*Česká otázka*, *Naše nynější krize*, *Jan Hus*, *Naše obrození a naše reformace*, *Karel Havlíček*, *Palackého idea národa českého*), jakož i sociálních a náboženských otázek (*Otázka sociální*, *Moderní člověk a náboženství*) napsal v 90. letech 19. stol. V téže době začal pracovat i na své studii *Rusko a Evropa* (česky 1919). S F. Drtinou a J. Kaizlem založil r. 1893 vědeckou revui *Naše doba*. Svůj názor na umělecké dílo vyslovil v práci *O studiu děl básnických* (1926). V řadě prací se věnoval i české literatuře.

Jeho dcera Alice (1879-1966) byla socioložkou, syn Herbert (1880-1915) malířem, syn Jan (1886 až 1948) diplomatem a od r. 1935 československým ministrem zahraničních věcí a dcera Olga (1891 až 1978) tajemnicí a spolupracovnicí svého otce v zahraničním odboji za 1. světové války.

Tomáš Garrigue Masaryk zemřel 14. září 1937 v Lánech.

ALICE MASARYKOVÁ

V TOMTO DOMĚ ŽILA
V LETECH 1937 - 1939 A 1945 - 1948
PhDr. ALICE MASARYKOVÁ
ZAKLADATELKA A PRVNÍ PŘEDSEDKYNĚ
ČESKOSLOVENSKÉHO ČERVENÉHO KŘÍŽE

ANTONÍN MATĚJČEK

Jeden z nejvýznamnějších českých historiků umění, vysokoškolský učitel. Autor řady významných odborných prací.

Narodil se 31. ledna 1889 v Budapešti. Na vídeňské univerzitě byl žákem svého slavného předchůdce Maxe Dvořáka (1874-1921). Od roku 1912 byl pracovníkem vídeňské *Ústřední památkové komise* (*Zentralkommission für Denkmalpflege*). V roce 1917 začal vyučovat dějiny umění na *Umělecko-průmyslové škole* v Praze, od roku 1920 pak na pražské *Akademii výtvarných umění*. V roce 1926 byl jmenován docentem a o rok později mimořádným profesorem. Od roku 1930 byl řádným profesorem dějin umění na *Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*. V roce 1934 se po Karlu Chytilovi (1857-1934) stal druhým a posledním předsedou *Kruhu pro pěstování dějin umění*. Byl členem *České akademie věd a umění*, *Spolku výtvarných umění Mánes*, archeologické komise a dalších institucí. V roce 1949 se stal vedoucím odboru umění ministerstva školství.

Jako publicista začal ještě jako student v roce 1908 svými referáty o výstavách (*Studentská revue*, *Novina* aj.). Svou první monografií, věnovanou svatovítské mozaice, vydal v roce 1911. V letech 1913 až 1915 se podílel na textech *Uměleckých pokladů*, vydávaných nakladatelem Janem Štencem (1871 až 1947).

Pokud jde o Matějčkovy odborné práce, považují se za nejcennější jednak jeho práce věnované středověkému malířství (*Pasionál abatyše Kunhuty*, 1922; *Velislavova bible*, 1931; *Česká malba gotická*, 1938), jednak práce věnované umění 19. a 20. století (publikace o Josefu Mánesovi, 1920-1927, 1949; monografie věnované Antonínu Slavičkovi, 1921; Janu Štursovi, 1923; Václavu Špálovi, 1935 aj.) a jednak syntetické práce věnované vývoji umění evropského nebo českého (šestisvazkový *Dějepis umění*, 1922 až 1936; *Dějepis výtvarného umění v Čechách*, s kolektivem 1931; nebo výtah z šestisvazkového *Dějpisu umění*, nazvaný *Dějiny umění v obrysech* a vydaný v roce 1948).

Svůj zájem věnoval i baroku (připravoval monografii o Matyáši Bernardu Braunovi, vydal studii o Petru Brandlovi).

Stejně jako jeho učitel Max Dvořák chápal Antonín Matějček výtvarné umění především jako duchovní produkt jednotlivých období historie lidstva. Jako přední odborník byl nejen historikem a dokonalým teoretickým znalcem konkrétního díla jednotlivých tvůrců, nýbrž se i velmi dobře vyznal ve výtvarných technologiích.

Svým působením na pražské univerzitě, jakož i svou publicistikou představuje po Karlu Chytilovi a Vojtěchu Birnbaumovi (1877-1934) třetí generaci českých vědců kunsthistoriků. U příležitosti jeho šedesátin vyšel v roce 1949 sborník *Cestami umění*. Stejnomený výbor z jeho prací vyšel i v roce jeho nedožitých pětadevadesátin (1984).

Antonín Matějček zemřel 17. srpna 1950 v Ratajích nad Sázavou (okres Kutná Hora).

JAN MAY

CYRIL MERHOUT

Český historik kultury, publicista, autor životopisných, historických a místopisných knih, povídkář a fejetonista, jeden z významných představitelů památkové péče za první republiky.

Narodil se 13. září 1881 v Praze. Po maturitě složil učitelské zkoušky a byl učitelem v Kunraticích, pak v Praze. Určitou dobu byl kopistou u historika práv Jaromíra Čelakovského (1846-1914) v městském archivu, kde se osobně setkal se spisovatelem a historikem Zikmundem Wintrem (1846-1912), jakož i historikem Augustem Sedláčkem (1843-1926) a odkud čerpal materiál pro své pozdější historické práce, zejména o pražské *Malé Straně* a některých hradech (*Hrad Okoř*, 1901; *Jenštejn, hrad a městečko*, 1902; *Čtení o Novém hradě a Kunraticích*, 1912; *O dětech českých králů*, 1918; *Jan Amos Komenský*, 1920; *O Havlíčkově dceři*, 1921; *Životem vlastenců*, 1922; *Malostranská lázeň v rudolfinské době*, 1935; *Malá Strana za starodávna*, 1938).

Od roku 1918 pracoval na *ministerstvu školství a národní osvěty*, kde měl zpočátku na starosti zejména slovenské školství, později pracoval v odboru sociální péče. V roce 1928 byl jmenován vrchním odborovým radou památkového oddělení a po osmi letech, v roce 1936, se stal přednostou *Státního památkového úřadu* v Praze. Památková péče se mu tak stala zaměstnáním i koníčkem. Věnoval jí spoustu svého času, ať již šlo o činnost v *Klubu za starou Prahu*, jehož byl dlouholetým předsedou, v *Památkovém sboru hl. města Prahy*, ve *Společnosti přátel starožitností českých* v Praze, jakož i v různých odborných komisích, nebo o bohatou činnost přednáškovou. Kromě toho se zasloužil o odkrytí základů Hrádku u Kunratic, který byl oblíbeným místem pobytu Václava IV. (1361-1419, český král od roku 1378), jakož i o záchranu některých zanedbaných nebo ohrožených českých hradů.

Některé jeho další významné publikace: *Bruncvík na Karlově mostě* (1940), *Malostranské lásky a manželství* (1940), *Malostranské pověsti* (1941), *Malá Strana a Hradčany*. *Zmizelá Praha 2* (1946, se Z. Wirthem), *Ostrov Kampa* (1946), *Dům u mosteckých věží* (1947), *Tři malostranské procházky* (1953), *Paláce a zahrady pod Pražským hradem* (1954), *O Malé Straně* (1956).

Cyril Merhout zemřel v Praze 12. července 1955.

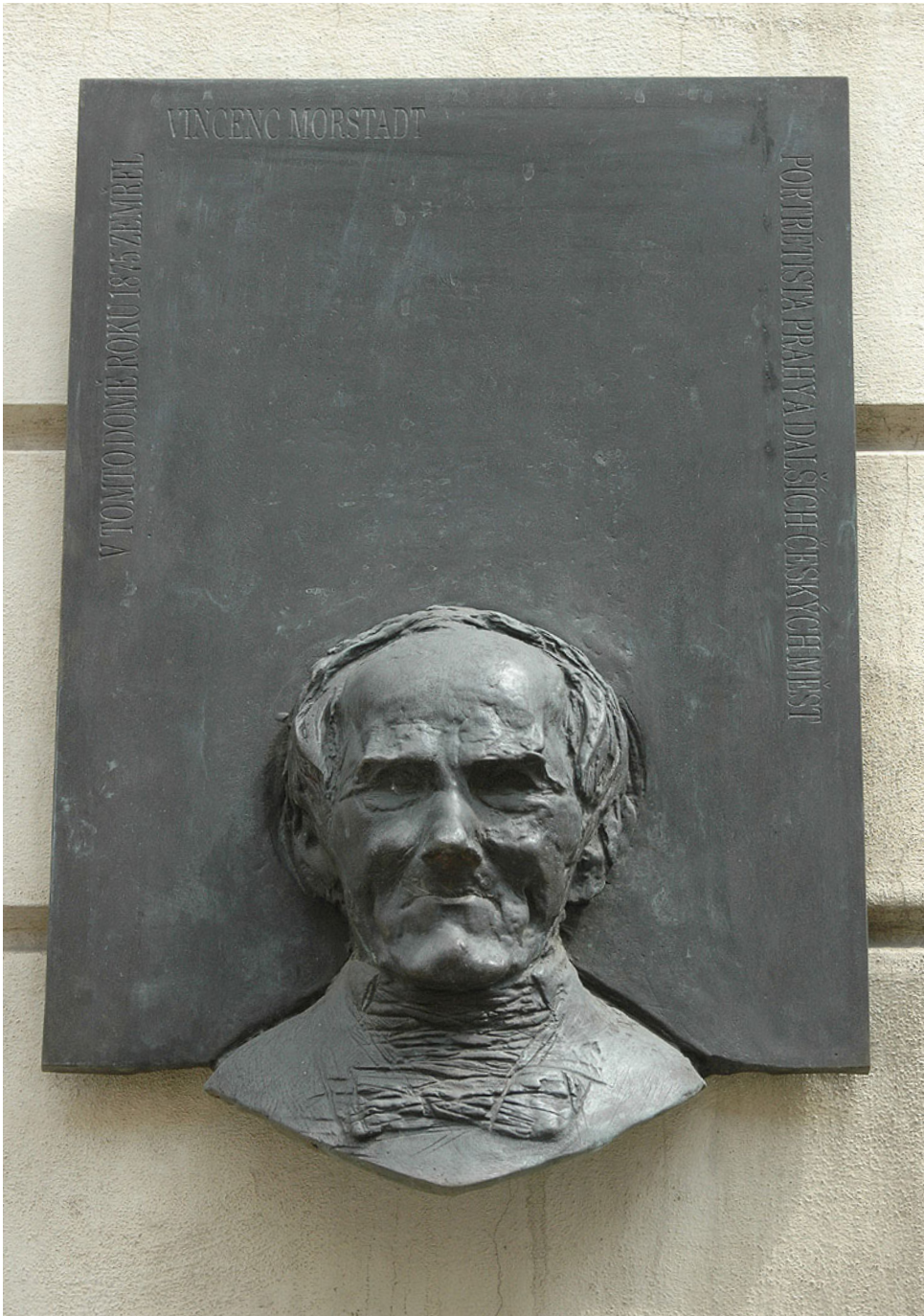
VINCENT MORSTADT

Český malíř, kreslíř a grafik, rytec.

Narodil se 17. února 1802 v Kolíně nad Labem. S technikami výtvarné tvorby se seznamoval jako samouk. Vedutista, spojující působivý krajinný záběr s živou stafáží, dokumentátor tváře a života Prahy v duchu měšťanského *biedermaieru*. Jako malíř byl zaměřen hlavně na akvarel. Jeho veduty a obrazy pražských ulic a náměstí s živou dobovou stafáží jsou dnes vzácným materiálem topografickým a dokladem láskyplného zájmu pilného kreslíře. Jeho četné kresby a akvarely byly reprodukovány většinou rytinami, vycházejícími v časopise *Hyllos* a v pražských albech a průvodcích, zvláště u nakladatelů *Borosch & André*, dědiců Bohmannových, K. André. Z jeho díla byly vydány grafické edice *Pohledy na Prahu*, Praha v 19. století.

Zemřel 19. února 1875 v Praze.

WOLFGANG AMADEUS MOZART

Rakouský hudební skladatel, jedna z nejvýznamnějších osobností světové hudby. Spolu s Haydnem a Beethovenem představuje vrchol hudebního klasicismu.

Syn Leopolda Mozarta, taktéž skladatele, houslisty a hudebního pedagoga (1719-1787), narodil se 27. ledna 1756 v Salcburku. Už v šesti letech udivoval hrou na cembalo a na housle, otec ho jezdil po Evropě (Itálie, Francie, Německo, Anglie aj.) předvádět jako tzv. tzázračné dítě. Přestože dětství to příliš radostné nebylo, získával takto budoucí skladatel velmi cenný přehled o všem, co se v jeho době v oblasti hudby dělo, a rovněž poznával lidi. Tyto zkušenosti z dětství, jakož i vědomí své vlastní ceny způsobily, že během svého krátkého života nejevil nikdy tendenci stát se pravým služebným hudebníkem, jak tehdy často bývalo zvykem.

Přesto však v takovémto služebném postavení vydržel až do svých 25 let (1769-1781) u salcburského arcibiskupa jako koncertní mistr. Pak žil ve Vídni. Pobýval rovněž v Praze, zejména v r. 1787, kdy v lednu přijalo pražské obecnstvo s ovacemi jeho operu *Figarova svatba* (po vlašném přijetí ve Vídni) a na podzim operu *Don Giovanni*, pro Prahu přímo složenou. R. 1788 podnikl koncertní cestu do Drážďan, Lipska a Berlína, kde vystupoval s českou zpěvačkou Josefínou Duškovou, která mu byla přátelsky nakloněna a pro niž napsal několik árií. U ní a jejího manžela, hudebního skladatele Františka Xavera Duška, při svých pražských pobytech bydlíval.

Ve svém díle obsáhl W. A. Mozart všechny hudební druhy. Podle všeho nejnámější je jeho tvorba operní (např. *Únos ze serailu*, *Figarova svatba*, *Don Giovanni*, *Così fan tutte*, *La clemenza di Tito*, *Kouzelná flétna*). Z asi 50 symfonií jsou nejnámější např. D dur (*Haffnerova*), C dur (*Linecká*), D dur (*Pražská*), Es dur, g moll, C dur (*Jupiterská*). Složil desítky klavírních a houslových koncertů, smyčcových kvartetů a kvintetů, houslových a klavírních sonát, trií, serenád a divertiment (např. *Malá noční hudba*), kon-

certních árií (např. *Bella mia fiamma*, addio), skládal písně, kantáty, mše (jeho *Rekviem* zůstalo nedokončené).

W. A. Mozart se brzy po svém příchodu do Vídně oženil s dcerou své bytné Konstancí Weberovou. Žil z honorářů za skladby, za výuku ve šlechtických rodinách a za koncertní vystoupení. Umělecky náročná tvorba vrcholného Mozartova období se pro vídeňské publikum posléze stala nesrozumitelnou a Mozart začínal stát stranou. Ke konci života upadal do dluhů a jeho zdravotní stav, který už v dětství nebyl nikterak vynikající, se zhoršoval.

Wolfgang Amadeus Mozart zemřel poměrně náhle 5. prosince 1791. Pochován byl do neoznačeného společného hrobu.

WOLFGANG AMADEUS MOZART

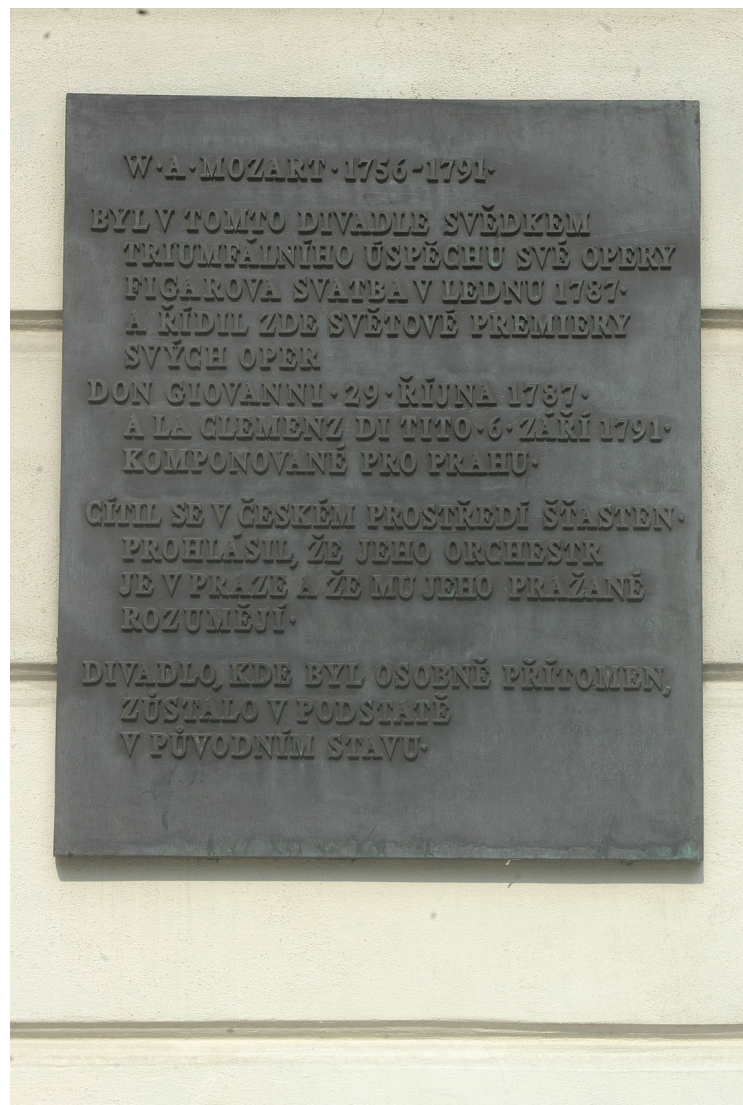
Rakouský hudební skladatel, jedna z nejvýznamnějších osobností světové hudby. Spolu s Haydnem a Beethovenem představuje vrchol hudebního klasicismu.

Syn Leopolda Mozarta, taktéž skladatele, houslisty a hudebního pedagoga (1719-1787), narodil se 27. ledna 1756 v Salcburku. Už v šesti letech udivoval hrou na cembalo a na housle, otec ho jezdil po Evropě (Itálie, Francie, Německo, Anglie aj.) předvádět jako tzv. tzázračné dítě. Přestože dětství to příliš radostné nebylo, získával takto budoucí skladatel velmi cenný přehled o všem, co se v jeho době v oblasti hudby dělo, a rovněž poznával lidi. Tyto zkušenosti z dětství, jakož i vědomí své vlastní ceny způsobily, že během svého krátkého života nejevil nikdy tendenci stát se pravým služebným hudebníkem, jak tehdy často bývalo zvykem.

Přesto však v takovémto služebném postavení vydržel až do svých 25 let (1769-1781) u salcburského arcibiskupa jako koncertní mistr. Pak žil ve Vídni. Pobýval rovněž v Praze, zejména v r. 1787, kdy v lednu přijalo pražské obecnstvo s ovacemi jeho operu *Figarova svatba* (po vlažném přijetí ve Vídni) a na podzim operu *Don Giovanni*, pro Prahu přímo složenou. R. 1788 podnikl koncertní cestu do Drážďan, Lipska a Berlína, kde vystupoval s českou zpěvačkou Josefínou Duškovou, která mu byla přátelsky nakloněna a pro niž napsal několik árií. U ní a jejího manžela, hudebního skladatele Františka Xavera Duška, při svých pražských pobytech bydlíval.

Ve svém díle obsáhl W. A. Mozart všechny hudební druhy. Podle všeho nejznámější je jeho tvorba operní (např. *Únos ze serailu*, *Figarova svatba*, *Don Giovanni*, *Così fan tutte*, *La clemenza di Tito*, *Kouzelná flétna*). Z asi 50 symfonií jsou nejznámější např. D dur (*Haffnerova*), C dur (*Linecká*), D dur (*Pražská*), Es dur, g moll, C dur (*Jupiterská*). Složil desítky klavírních a houslových koncertů, smyčcových kvartetů a kvintetů, houslových a klavírních sonát, trií, serenád a divertiment (např. *Malá noční hudba*),

koncertních árií (např. *Bella mia fiamma, addio*), skládal písně, kantáty, mše (jeho *Rekviem* zůstalo nedokončené).

W. A. Mozart se brzy po svém příchodu do Vídně oženil s dcerou své bytné Konstancí Weberovou. Žil z honorářů za skladby, za výuku ve šlechtických rodinách a za koncertní vystoupení. Umělecky náročná tvorba vrcholného Mozartova období se pro vídeňské publikum posléze stala nesrozumitelnou a Mozart začínal stát stranou. Ke konci života upadal do dluhů a jeho zdravotní stav, který už v dětství nebyl nikterak vynikající, se zhoršoval.

Wolfgang Amadeus Mozart zemřel poměrně náhle 5. prosince 1791. Pochován byl do neoznačeného společného hrobu.

ALFONS MUCHA

Český malíř a grafik.

Narodil se 24. července 1860 v Ivančicích. Začínal ve Vídni v malířské dílně divadelních dekorací firmy Kautsky-Brioschi-Burghardt. V letech 1881-1882 pracoval na výzdobě jídelny zámku v Hrušovanech na Moravě pro hraběte Khüna. V letech 1883-1885 pak pracoval na jeho zámku Gandegg u Bolzana.

Od r. 1885 studoval na mnichovské *Akademii*, od r. 1887 na pařížské akademii *Julian*. Již od r. 1888 se však živil ilustracemi pro pařížská nakladatelství a časopisy. V Paříži měl i vlastní školu. Ve 2. polovině 90. let 19. stol. se stal jedním z výrazných představitelů evropské secese. V Paříži se okolo r. 1900 dokonce používalo označení *Le styl Mucha*. Spojením prvků českého umění (s jeho sklonem k lyrčnosti i dobovým zaujetím pro lidové umění) a pařížské výtvarné kultury konce století vytvořil Mucha osobitý projev, který se pro dobu nazývanou *La Belle Époque* stal příznačným.

Příležitost se Muchovi naskytla zejména v zakázce plakátu pro inscenaci *Gismondy* v divadle S. Bernhardtové (1894). Po okamžitém úspěchu následovaly zakázky na plakáty další, a to jak pro divadlo S. Bernhardtové (*Dáma s kaméliemi*, 1896; *Lorenzaccio*, 1896; *Samaritánka*, 1897; *Médea*, 1898 aj.), tak pro *Salon des Cents* (1896-1897) aj. Z této doby pochází řada návrhů na dekorativní grafické práce - panó *Čtyři roční počasí* (1896), *Květiny* (1897), *Čtvero umění* (1898), *Denní doby* (1899), *Měsíce* (1899), návrhy na viněty, kalendáře, divadelní programy, jídelní lístky, jakož i knižní ilustrace a grafika (*Ilsea, princezna Tripolská od Roberta des Fleurs*, 1897; *Otčenáš*, 1899). Práce z tohoto období nesou znaky stylu spojujícího prvky idealizujícího klasicismu s hybnou ornamentikou, tvořenou rytmy linií a arabeskami přírodních forem - projevuje se v nich i snaha o vyjádření nečasovosti přírodního mýtu.

R. 1900 se Alfons Mucha účastnil přípravy světové výstavy, r. 1902 provázel A. Rodina při jeho návštěvě Čech. Práce pro světovou výstavu (projekt stavby pavilonu člověka, malířská výzdoba pavilonu Bosny a Hercegoviny) a návrhy pro užité umění znamenají dokončení a vyznění Muchovy stylově jednotné tvorby.

R. 1904 se poprvé vydal do Spojených států amerických a poté působil střídavě v Americe a Paříži. V USA byl činný jako malíř a pedagog.

Po svém návratu do Čech r. 1910 se věnoval ztvárňování mýtu historie slovanských národů v cyklu dvaceti obrazů nazvaném *Slovanská epopěj*. Grafické návrhy tohoto období byly věnovány zakázkám českým. Byl autorem návrhů plakátů a po vzniku Československé republiky i poštovních známek a bankovek. Již od r. 1901 byl členem *České akademie věd a umění*.

Alfons Mucha zemřel v Praze 14. července 1939.

JOSEF VÁCLAV MYSLBEK

Český sochař.

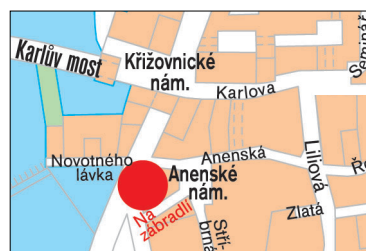
Narodil se 20. června 1848 v Praze. V letech 1864-1866 se učil v sochařské dílně T. Seidana a 1867-1870 u V. Levého. V letech 1868-1872 studoval na pražské *Akademii výtvarných umění* u J. Trenkwalda. Poté podnikl studijní cestu po Německu, při které pobyl rok v Drážďanech (1872 až 1873) v ateliéru E. J. Hähnela.

V letech 1885-1896 byl profesorem (1893-1896 i ředitelem) Uměleckoprůmyslové školy a v letech 1896 - 1919 profesorem Akademie výtvarných umění v Praze (v letech 1900 až 1901 a 1906-1907 byl i jejím rektorem).

Ve své tvorbě jednak čerpal v duchu neorenesance z antiky (*Drama, Opera*, 1871 – sochy pro *Národní divadlo*; akt se v jeho díle neobjevuje), byl ovlivněn romantickoklasicistními národními myšlenkami tvorby J. Mánesa, jakož i *Rukopisů* (sosoší bájných slovanských hrdinů pro Palackého most, 1881-1897 – později přeneseny na Vyšehrad; socha *Hudba*, 1907 až 1912), inspiroval se secesně symbolistními a impresivními tendencemi (*Hudba II - Labutí zpěv*, 1892-1894), a jednak vycházel z akademického realismu – snaha o proniknutí do nitra a o vyjádření povahových vlastností portrétovaného (různé podobizny, výrazným dílem je např. socha kardinála Bedřicha Schwarzenberga v chrámu sv. Víta na Pražském hradě, 1895). V monumentální jezdecké soše pro pražský pomník sv. Václava, na které pracoval již od r. 1883, se národní tendence romantickoklasicistní s realistickými spojují.

Josef Václav Myslbek svým dílem nejen navázal na obrozenecké názory a ideály a dovršil je způsobem, kterým shrnul celý dosavadní vývoj, nýbrž i předznamenal počátky české moderní plastiky. Jeho vliv sahá hluboko do 20. století.

Zemřel v Praze 2. června 1922.

JOSEF MYSLIVEČEK

Český hudební skladatel, představitel předklasického období, působící převážně v Itálii, zvaný tam *Il divino Boemo* (božský Čech).

Narodil se 9. března 1737 v Praze. Po studiu kompozice v Praze odešel do Itálie, kde se stal úspěšným operním skladatelem, od něhož si objednávala opery přední italská divadla – z Neapole, Turína, Benátek, Florencie, Parmy, Říma, Boloně a dalších. Myslivečkovu autorství je prokázáno u 26 oper (např. *Il Parnasso confuso*, *Farnace*, *Semiramide riconosciuta*, *Demofonte*, *Ipermestra*, *La Nitteti*, *Montezuma*, *La clemenza di Tito*, *Ezio*, *Armida*, *Olimpiade*, *Medonte*).

Josef Mysliveček složil i řadu oratorií, kantát, jakož i vokálních a instrumentálních skladeb. Koncem 70. let 18. stol. přestal být o jeho opery zájem a těžce nemocný skladatel upadl do bída.

Z jeho oper byly novodobě provedeny *Montezuma* r. 1931 a *Ezio* r. 1937 v Praze, *Medonte* r. 1961 v Opavě, koncertně *Demofonte* r. 1972 v Brně, *Ipermestra* r. 1986 v brněnské Redutě, *Bellerofonte* koncertně v provedení České filharmonie v roce 1987 v Praze aj.

Josef Mysliveček zemřel v Římě 4. února 1781.

V TOMTO DOMĚ ŽIL
ČESKÝ HUDEBNÍ SKLADATEL
JOSEF MYSLIVEČEK
DETTO
IL DIVINO BOEMO
9.3.1737 PRAHA - 4.2.1781 ŘÍM

JOSEF MYSLIVEČEK

Český hudební skladatel, představitel předklasického období, působící převážně v Itálii, zvaný tam *Il divino Boemo* (božský Čech).

Narodil se 9. března 1737 v Praze. Po studiu kompozice v Praze odešel do Itálie, kde se stal úspěšným operním skladatelem, od něhož si objednávala opery přední italská divadla – z Neapole, Turína, Benátek, Florencie, Parmy, Říma, Boloně a dalších. Myslivečkovu autorství je prokázáno u 26 oper (např. *Il Parnasso confuso*, *Farnace*, *Semiramide riconosciuta*, *Demofoonte*, *Ipermestra*, *La Nitteti*, *Montezuma*, *La clemenza di Tito*, *Ezio*, *Armida*, *Olimpiade*, *Medonte*).

Josef Mysliveček složil i řadu oratorií, kantát, jakož i vokálních a instrumentálních skladeb. Koncem 70. let 18. stol. přestal být o jeho opery zájem a těžce nemocný skladatel upadl do bída.

Z jeho oper byly novodobě provedeny *Montezuma* r. 1931 a *Ezio* r. 1937 v Praze, *Medonte* r. 1961 v Opavě, koncertně *Demofoonte* r. 1972 v Brně, *Ipermestra* r. 1986 v brněnské Redutě, *Bellerofonte* koncertně v provedení České filharmonie v roce 1987 v Praze aj.

Josef Mysliveček zemřel v Římě 4. února 1781.

VOJTĚCH NÁPRSTEK

Český průmyslník, propagátor ženských emancipačních snah.

Narodil se 17. dubna 1926 v Praze. Původním jménem Fingerhut, pocházel ze zámožné pražské rodiny. Jeho rodiče vlastnili na Betlémském náměstí staropražský dům *U Halánků* s pivovarem a vinopalnou. Vojtěch Fingerhut (své jméno si změnil až v roce 1880) studoval na klasickém gymnáziu v Praze na Starém Městě. (Jeho profesorem byl mezi jinými i Josef Jungmann.) Již tehdy tíhl k orientalistice, ale na přání své matky nakonec ve Vídni studoval práva. Českým vlastencem se cítil být od mládí a v roce 1848 se stal revolucionářem.

V obavách o svou další budoucnost opustil svá vídeňská studia práv a odjel do USA, kde pak žil devět let. Vykonával různé práce, mj. se živil jako nádeník, truhlář, papírník, knihkupec, vlastnil půjčovnu knih, vydával humoristický časopis. Hodně i cestoval, zúčastnil se výpravy za indiány kmene Dakota aj. Angažoval se i v organizování českého krajanského života.

Po návratu svých amerických zkušeností všemožně využíval. Za podpory své matky Anny Fingerhutové („*panímámy od Halánků*“) vytvořil z rodinného domu na Betlémském náměstí, rodinného pivovaru a hostince *U Halánků* tamtéž centrum pražské české inteligence. Scházeli se tam přední čeští politikové, spisovatelé, vědci a jiní významní lidé.

V roce 1862 tu založil *Náprstkovo české průmyslové muzeum* s expozicí strojů, strojírenských výrobků, jakož i etnografických sbírek (dnešní *Náprstkovo muzeum*). Přispěl k založení různých ženských institucí (např. *Minerva*), propagoval rovnoprávnost mužů a žen. Prosazoval různé technické novinky a snažil se je uvést do praktického života (známé je jeho úsilí o zdomácnění šicího stroje, patřil k prvním průkopníkům pohřbu žehem). Věnoval se národopisu. Od svého návratu podporoval v posledních letech jejího života těžce nemocnou Boženu Němcovou. Se svou manželkou Josefou štedře podporovali různé cestovatele a finančně zajišťovali jejich výpravy.

Vojtěch Náprstek zemřel v Praze 2. září 1894. Svůj majetek včetně knihovny o 46 000 svazcích od-

ZDENĚK NEJEDLÝ

Český hudební vědec, historik, literární historik, kulturní a politický publicista, komunista.

Narodil se 10. února 1878 v Litomyšli. V Litomyšli vystudoval i gymnázium (1888-1896). V letech 1896-1900 vystudoval na pražské univerzitě historii, estetiku a filozofii (žák J. Golla, O. Hostinského a T.G. Masaryka). Zároveň studoval u Zdeňka Fibicha hudbu.

V letech 1899-1909 byl zaměstnán v archivu *Muzea Království českého*. Podnikal archivní výzkumy v Polsku, Německu a Rusku (v r. 1900 navštívil v Jasně Poljaně L. N. Tolstého). R. 1905 se habilitoval pro obor hudební vědy spisem *Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách*. R. 1909 se stal mimořádným a r. 1919 řádným profesorem UK. Zejména v meziválečném období se značně podílel na činnosti řady odborných, kulturněpolitických i politických uskupení levicového zaměření (mj. 1924 spoluzakládal Smetanovo muzeum, 1925 *Společnost pro hospodářské a kulturní sblížení s Novým Ruskem* a časopis *Nové Rusko*, účastnil se téměř všech mezinárodních mírových kongresů, 1936 byl členem delegace, která navštívila bojující Španělsko, atd. atd.).

Za okupace žil v SSSR, zúčastnil se práce čs. emigrace, r. 1939 se v Moskvě stal členem KSČ, 1939 až 1945 byl profesorem *Lomonosovovy univerzity*. Po válce se vrátil jako ministr školství a národní osvěty (přičemž do českého školství, zejména v letech 1948-1953 zasáhl organizačně velmi neblaze). Od listopadu 1952 až do své smrti byl prezidentem ČSAV.

Pokud jde o jeho odborné publikace, byl vždy ovládnán rozsáhlou šíří svých zájmů natolik, že jeho díla jsou často fragmentární či nedokončená (např. monografie o Masarykovi nebo nedokončená monografie Lenin). Největším přínosem jsou podle všeho jeho publikace z oblasti hudební vědy (mj.

Počátky husitského zpěvu, Dějiny husitského zpěvu za válek husitských, Zdenko Fibich, zakladatel scénického melodramatu, Dějiny české hudby).

Značné úsilí věnoval i studiím literárně vědným. Jeho přístup k české literatuře a literatuře vůbec je však poněkud dogmaticky levičácký. Navíc měl své oblíbence, které vyzvihoval až nekriticky, zatímco jiné nekriticky odsuzoval. Podobně se stavěl k různým hudebním skladatelům (známý je jeho až diletantsky negativní vztah k Antonínu Dvořákovi).

Zdeněk Nejedlý zemřel 9. března 1962 v Praze.

BOŽENA NĚMCOVÁ

První významná česká spisovatelka, autorka povídek, sběratelka pohádek, publicistka.

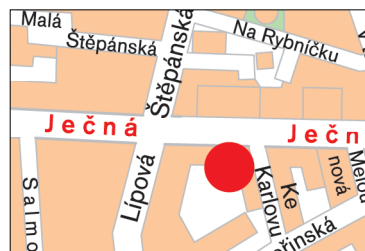
Rodným jménem Barbora Panklová, narodila se ve Vídni, údajně 4. února 1820. Toto její datum narození však bývá zpochybňováno a pochybnosti byly vysloveny i o jejím původu. Nicméně žádná z existujících verzí nebyla spolehlivě prokázána, a tak jako její rodiče (ať již byli vlastní, či nevlastní) jsou vždy uváděni panský kočí Johann Pankl a služka Terezie Novotná. Oba vstoupili do služby k vévodkyni Kateřině Zaháňské ("paní kněžna"), na jejímž ratibořickém panství pak rodina žila.

Tam také Barbora Panklová prožila své dětství a tam ji také na celý život ovlivnila její babička Magdaléna Novotná, která s rodinou své dcery Terezie v Ratibořicích po několik let žila. Moudrost, prostota, životní vyrovnanost a krásný vztah k lidem, to jsou vlastnosti, pro které se hlavní postavanejznámějšího a umělecky nejvyzrálejšího díla Boženy Němcové *Babička* (1855) stala jednou z nejoblíbenějších z celé řady postav dobrých lidí, jak se s nimi se v autorčiných prózách postupně setkáváme (*Baruška*, 1853, *Pomněnka šlechtné duše*, 1854, *Karla*, 1855, *Chudí lidé*, 1856, *Pohorská vesnice*, 1856, *Divá Bára*, 1856, *V zámku a podzámčí*, 1856, *Dobrý člověk*, 1858, *Pan učitel*, 1859). Ve svých povídkách dokázala vystihnout dokonale odpozorovaný svět českého vesnického prostředí. Její příběhy však často končí až pohádkově dobře, jak tomu v životě většinou nebývá.

I život spisovatelčin byl krušný a osud krutý. V roce 1837 ji provdali za úředníka finanční stráže Josefa Němce (1805-1879), horlivého vlastence, jenž byl kvůli svému přesvědčení často překládán a po r.1848 stejně jako jeho žena policejně sledován. Nicméně B. Němcová těchto opakujících se změn prostředí využívala k obohacování svých zkušeností a k novému poznávání. Například zážitky a dojmy z Chodska zachytila ve svých *Obzerech z okolí domažlického* (1845-1846).

Manželství nebylo šťastné, a když po manželově přeložení do Uher zůstala Němcová v Praze, byla při obživě svých čtyř dětí často odkázána jen na nepravdělné a nízké honoráře, jakož i na to, co jí kdo půjčil. Když jí náhle zemřel nejstarší syn a sama těžce onemocněla, upnula se k idealizovaným vzpomínkám na dětství a začala psát *Babičku*. Tou pak a svými pohádkami (*Národní báchorky a pověsti*, 1845-1847; *Slovenské národní pohádky a pověsti*, 1857-1859) se především vryla do povědomí českého čtenáře.

Zemřela v Praze 21. ledna 1862 a je pochována na Vyšehradském hřbitově.

BOŽENA NĚMCOVÁ

První významná česká spisovatelka, autorka povídek, sběratelka pohádek, publicistka.

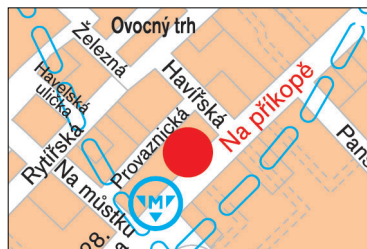
Rodným jménem Barbora Panklová, narodila se ve Vídni, údajně 4. února 1820. Toto její datum narození však bývá zpochybňováno a pochybnosti byly vysloveny i o jejím původu. Nicméně žádná z existujících verzí nebyla spolehlivě prokázána, a tak jako její rodiče (ať již byli vlastní, či nevlastní) jsou vždy uváděni panský kočár Johann Pankl a služka Terezie Novotná. Oba vstoupili do služby k vévodkyni Kateřině Zaháňské ("paní kněžna"), na jejímž ratibořickém panství pak rodina žila.

Tam také Barbora Panklová prožila své dětství a tam jí také na celý život ovlivnila její babička Magdaléna Novotná, která s rodinou své dcery Terezie v Ratibořicích po několik let žila. Moudrost, prostota, životní vyrovnanost a krásný vztah k lidem, to jsou vlastnosti, pro které se hlavní postavanejznámějšího a umělecky nejvzrálějšího díla Boženy Němcové *Babička* (1855) stala jednou z nejoblíbenějších z celé řady postav dobrých lidí, jak se s nimi se v autorčiných prózách postupně setkáváme (*Baruška*, 1853, *Pomněnka šlechtné duše*, 1854, *Karla*, 1855, *Chudí lidé*, 1856, *Pohorská vesnice*, 1856, *Divá Bára*, 1856, *V zámku a podzámčí*, 1856, *Dobrý člověk*, 1858, *Pan učitel*, 1859). Ve svých povídkách dokázala vystihnout dokonale odporovaný svět českého vesnického prostředí. Její příběhy však často končí až pohádkově dobře, jak tomu v životě většinou nebývá.

I život spisovatelčin byl krušný a osud krutý. V roce 1837 ji provdali za úředníka finanční stráže Josefa Němce (1805-1879), horlivého vlastence, jenž byl kvůli svému přesvědčení často překládán a po r.1848 stejně jako jeho žena policejně sledován. Nicméně B. Němcová těchto opakujících se změn prostředí využívala k obohacování svých zkušeností a k novému poznávání. Například zážitky a dojmy z Chodska zachytila ve svých *Obzerech z okolí domažlického* (1845-1846).

Manželství nebylo šťastné, a když po manželově přeložení do Uher zůstala Němcová v Praze, byla při obživě svých čtyř dětí často odkázána jen na nepravidelné a nízké honoráře, jakož i na to, co jí kdo půjčil. Když jí náhle zemřel nejstarší syn a sama těžce onemocněla, upnula se k idealizovaným vzpomínkám na dětství a začala psát *Babičku*. Tou pak a svými pohádkami (*Národní báchorky a pověsti*, 1845-1847; *Slovenské národní pohádky a pověsti*, 1857-1859) se především vryla do povědomí českého čtenáře.

Zemřela v Praze 21. ledna 1862 a je pochována na Vyšehradském hřbitově.

JAN NERUDA

Český spisovatel a novinář, významný básník i prozaik. Tvůrce českého fejetonu, literární a divadelní kritik. Nepříliš úspěšný dramatik.

Narodil se 9. července 1834 v Praze v rodině vojenského vysloužilce, kantýnského a později trafikanta Antonína Nerudy a jeho ženy Barbory. Bydleli na Malé Straně v Ostruhové, dnešní Nerudově ulici. Po maturitě na pražském *Akademickém gymnáziu*, odkud se znal s V. Hálkem, G. Pflégrem-Moravským a F. Schulzem, studoval práva, pak přešel na filozofii, ale ani tu nedokončil. Zpočátku se nakrátko stal učitelem, pak byl ale po celý život novinářem. Přestože měl několik velkých lásek (Anna Holinová, Karolina Světlá, Terezie Macháčková), nikdy se neoženil.

Začínal v německém deníku *Tagesbote aus Böhmen*, působil v časopise *Obrazy života*, pak v deníku *Čas*, v deníku *Hlas* a po jeho sloučení s *Národními listy* v r. 1865 zůstal jejich redaktorem až do smrti. Mezitím spolupracoval s V. Hálkem (např. 1865-1866 v Květech a v r. 1873 v Lumíru). Do *Národních listů* psal literární a divadelní kritiky, hlavně se však proslavil svými fejetony, kterých napsal na stovky. V 70. letech je vydal i knižně (*Obrazy z ciziny, dva svazky Studií krátkých a kratších, Žerty hravé a dravé, Menší cesty*). Do svých čtyřiceti let dost cestoval (Paříž, Mnichov, Benátky, Terst, Uhry, Balkán, Turecko, Palestina, Egypt, opět Itálie, v r. 1875 Německo a Helgoland).

Jeho básnické začátky jsou spjaty s almanachem *Máj* na r. 1858, 1859, 1860 a 1862, jehož byl jedním z hlavních organizátorů. V té době vydal i první svou básnickou sbírku *Hřbitovní kvítí* (1858), která pro svůj pesimistický pohled na život neměla úspěch. Ani ve své druhé sbírce *Knihy veršů* (1868), která byla jakýmsi výběrem Nerudovy dosavadní poezie, tón víceméně nezměnil. Sbíрка obsahuje Nerudovy první sociální balady, jakož i známé lyrické cykly *Otcí, Matičce, Anně*. Teprve optimistická báseň *Všim jsem byl rád* z 2. vydání *Knih veršů* (1873) je v jeho básnické tvorbě jakýmsi mezníkem. Následují *Písňe kosmické* (1878), *Balady a romance* (1883) a *Prosté motivy* (1883), přinášející verše vyrovnané, moudré a velmi často úsměvné. Poslední Nerudovu sbírku *Zpěvy páteční* (1896) z jeho ver-

šů z pozůstalosti sestavil a vydal J. Vrchlický (asi nejnámější v této sbírce je báseň *Jen dál*). Nerudovy povídky (*Arabesky*, 1864; *Povídky malostranské*, 1878) se týkají především vzájemných lidských vztahů. Lidé si v nich někdy i přes svou zdánlivou počestnost a spořádanost dokáží nelidsky ubližovat a o své malosti a omezenosti ani neuvažují (např. *Přivedla žebráka na mizinu*, *Jak si pan Vorel nakouřil pěnovku*), a jindy zase mají především smysl pro přirozený lidský cit, přátelství, láskyplný vztah (např. *Pan Ryšánek a pan Schlegl* nebo *Hastrman*). Poslední roky svého života (od r. 1883) bydlel J. Neruda osamělý a stále více nemocen ve Vladislavově ulici.

Zemřel 22. srpna 1891 na zánět pobřišnice. Jeho pohřeb na Vyšehradském hřbitově se stal národní manifestací.

JAN NERUDA

Český spisovatel a novinář, významný básník i prozaik. Tvůrce českého fejetonu, literární a divadelní kritik. Nepříliš úspěšný dramatik.

Narodil se 9. července 1834 v Praze v rodině vojenského vysloužilce, kantýnského a později trafikanta Antonína Nerudy a jeho ženy Barbory. Bydleli na Malé Straně v Ostruhové, dnešní Nerudově ulici. Po maturitě na pražském *Akademickém gymnáziu*, odkud se znal s V. Hálkem, G. Pflégrem-Moravským a F. Schulzem, studoval práva, pak přešel na filozofii, ale ani tu nedokončil. Zpočátku se nakrátko stal učitelem, pak byl ale po celý život novinářem. Přestože měl několik velkých lásek (Anna Holinová, Karolina Světlá, Terezie Macháčková), nikdy se neoženil.

Začínal v německém deníku *Tagesbote aus Böhmen*, působil v časopise *Obrazy života*, pak v deníku *Čas*, v deníku *Hlas* a po jeho sloučení s *Národními listy* v r. 1865 zůstal jejich redaktorem až do smrti. Mezitím spolupracoval s V. Hálkem (např. 1865-1866 v Květech a v r. 1873 v Lumíru). Do *Národních listů* psal literární a divadelní kritiky, hlavně se však proslavil svými fejetony, kterých napsal na stovky. V 70. letech je vydal i knižně (*Obrazy z ciziny, dva svazky Studií krátkých a kratších, Žerty hravé a dravé, Menší cesty*). Do svých čtyřiceti let dost cestoval (Paříž, Mnichov, Benátky, Terst, Uhry, Balkán, Turecko, Palestina, Egypt, opět Itálie, v r. 1875 Německo a Helgoland).

Jeho básnické začátky jsou spjaty s almanachem *Máj* na r. 1858, 1859, 1860 a 1862, jehož byl jedním z hlavních organizátorů. V té době vydal i první svou básnickou sbírku *Hřbitovní kvítí* (1858), která pro svůj pesimistický pohled na život neměla úspěch. Ani ve své druhé sbírce *Knihy veršů* (1868), která byla jakýmsi výběrem Nerudovy dosavadní poezie, tón víceméně nezměnil. Sbíрка obsahuje Nerudovy první sociální balady, jakož i známé lyrické cykly *Otcí, Matičce, Anně*. Teprve optimistická báseň *Všim jsem byl rád* z 2. vydání *Knih veršů* (1873) je v jeho básnické tvorbě jakýmsi mezníkem. Následují *Písně kosmické* (1878), *Balady a romance* (1883) a *Prosté motivy* (1883), přinášející verše vyrovnané, moudré a velmi často úsměvné. Poslední Nerudovu sbírku *Zpěvy páteční* (1896) z jeho ver-

